

Το κατ' άρθρο 62 του Συντάγματος ακαταδίωκτο του βουλευτή υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΠΑΡΑΡΑΣ

ΤΑ ΑΡΘΡΑ 61 ΚΑΙ 62 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ αποτελούν ένα πλέγμα διατάξεων, με το οποίο θεσπίζονται ορισμένα προνόμια των βουλευτών, τα οποία διαμορφώνουν ένα προστατευτικό καθεστώς και μια ειδική προνομιακή δικονομική μεταχείριση¹, αποβλέπουσα στην ακώλυτη και ανεπηρέαστη άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων. Ειδικότερα, το άρθρο 61 καθιερώνει το «ανεύθυνο του βουλευτή», το οποίο καλύπτει μόνο τις γνώμες και λοιπές ενέργειες που σχετίζονται με την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων, και εξασφαλίζει την πλήρη ελευθερία λόγου και την κατά συνείδηση ψήφο του βουλευτή, ο οποίος δεν μπορεί να διωχθεί παρά μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση. Το άρθρο 62 του Συντάγματος επεκτείνει και συμπληρώνει την ανωτέρω παρεχόμενη προστασία, καθώς απαγορεύει την καθ' οιονδήποτε τρόπο δίωξη του βουλευτή για πράξεις και δραστηριότητες μη σχετιζόμενες με την άσκηση των βουλευτικών του καθηκόντων. Πρόκειται για το λεγόμενο «ακαταδίωκτο του βουλευτή» (*immunité parlementaire*), το εύρος εφαρμογής του οποίου βρίσκεται, τον τελευταίο καιρό, υπό έντονη αμφισβήτηση, ύστερα από τις πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

Σύμφωνα με τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 62 του Συντάγματος, «Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος, ο βουλευτής δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται χωρίς άδεια του Σώμα-

Ο κ. Ιωάννης Π. Παραράς είναι Δικηγόρος, DEA de Droit public interne (Paris II), ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου Νομικής Αθηνών.

1. Βλ., σχετικά, Π. ΠΑΡΑΡΑΣ, *Σύνταγμα 1975 – Corpus*, Τόμος II, άρθρα 51-80, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1985, σελ. 144.

τος. Επίσης, δεν διώκεται για πολιτικά εγκλήματα βουλευτής της Βουλής που διαλύθηκε, από τη διάλυσή της και έως την ανακήρυξη των βουλευτών της νέας Βουλής. Η άδεια θεωρείται ότι δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε τρεις μήνες αφότου η αίτηση του εισαγγελέα για δίωξη διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο της Βουλής. Η τρίμηνη προθεσμία αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των διακοπών της Βουλής. Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακουργήματα»².

Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται η απόλυτη απαγόρευση οποιασδήποτε δίωξης ποινικής φύσεως κατά του βουλευτή, κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, με την εξαίρεση των αυτόφωρων κακουργημάτων. Η δίωξη μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο εφόσον δοθεί σχετική άδεια από τη Βουλή, ενώ εισάγεται και τεκμήριο περί μη χορήγησης της άδειας, εφόσον η Βουλή δεν αποφανθεί εντός τριμήνου από την ημερομηνία που η αίτηση του εισαγγελέα για δίωξη διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο της Βουλής.

Σύμφωνα με την ομόφωνη ερμηνεία της ανωτέρω διάταξης, το ακαταδίωκτο δεν συνεπάγεται την οριστική αδυναμία δίωξης της αξιόποινης πράξης που ενδεχομένως τέλεσε ο βουλευτής³, αλλά την χρονικώς περιορισμένη αναστολή της διαδικασίας δίωξης του, για όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος⁴. Εξάλλου, το ακαταδίωκτο προστατεύει το βουλευτή από τη δίωξη αδικημάτων που τελέστηκαν τόσο κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, όσο και προγενέστερα, δηλαδή πριν από την ανακήρυξή του σε βουλευτή. Περαιτέρω, το προστατευτικό πεδίο του ακαταδίωκτου φαίνεται να καλύπτει τα πάσης φύσεως τελεσθέντα αδικήματα, χωρίς να έχει σημασία αν αυτά σχετίζονται ή όχι με την άσκηση των βουλευτικών του καθηκόντων. Αντίθετα, δεν υφίσταται προστασία του βουλευτή στο πεδίο του αστικού δικαίου, με αποτέλεσμα να μπορούν ελεύθερα να εγερθούν σε βάρος του αγωγές από ιδιωτικής φύσεως διαφορές, καθώς αυτές δεν μπορούν να καταλήξουν σε στέρηση της ελευθερίας του.

Οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή της συνταγματικής διάταξης ρυθμίζονται

2. Η διάταξη αυτή έλκει την καταγωγή της από το γαλλικό Σύνταγμα του 1791, ενώ ο αρχικός σκοπός για τον οποίο θεσπίστηκε ήταν η προστασία των μελών της Βουλής από αυθαίρετες διώξεις προερχόμενες από όργανα της εκτελεστικής εξουσίας. Εξάλλου, παρεμφερής διάταξη περιλαμβάνονταν και σε προηγούμενα ελληνικά Συντάγματα, τα οποία την είχαν εμπνευστεί από το Βελγικό Σύνταγμα του 1831. Βλ., σχετικά, Π. ΠΑΡΑΡΑΣ, *Σύνταγμα 1975 – Corpus*, Τόμος II, ορ. cit., σελ. 162. Τονίζεται δε ότι το άρθρο 62 δεν έχει ποτέ αναθεωρηθεί από το 1975 και εντεύθεν.

3. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, η παραγραφή του αξιόποινου αναστέλλεται για όσο χρόνο διαρκεί η βουλευτική περίοδος, ώστε να μην καταλήξει στην οριστική ματαίωση της δυνατότητας δίωξης του βουλευτή, μετά την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας, βλ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*, 3^η έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1991, σελ. 275

4. Κ. ΜΑΥΡΙΑΣ, *Συνταγματικό Δίκαιο I*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2000, σελ. 599.

στο άρθρο 83 του Κανονισμού της Βουλής, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά την τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας της 18^{ης} Ιουνίου 2003. Στο άρθρο αυτό ορίζεται ότι οι αιτήσεις της εισαγγελικής αρχής για τη χορήγηση άδειας ποινικής δίωξης κατά βουλευτή, δηλαδή για την άρση της ασυλίας του, ελέγχονται από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και υποβάλλονται στη Βουλή δια του Υπουργού Δικαιοσύνης. Μετά την υποβολή τους, καταχωρίζονται σε ειδικό βιβλίο και παραπέμπονται από τον Πρόεδρο της Βουλής, για διατύπωση έκθεσης, στην Επιτροπή Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας του άρθρου 43 Α του Κανονισμού. Η Επιτροπή οφείλει να ακούσει τον ενδιαφερόμενο βουλευτή, εφόσον και ο ίδιος το επιθυμεί, και ερευνά, βάσει των στοιχείων που συνοδεύουν την αίτηση, αν η πράξη για την οποία ζητείται η άρση της ασυλίας συνδέεται με την πολιτική δραστηριότητα του βουλευτή ή αν η δίωξη του υποκρύπτει πολιτική σκοπιμότητα ή αποσκοπεί ενδεχομένως στο να τρωθεί το κύρος της Βουλής ή του βουλευτή ή να παρακωλυθεί ουσιαστικώς η άσκηση του λειτουργήματός του ή να επηρεασθεί η λειτουργία της Βουλής ή της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στην οποία ανήκει ο βουλευτής. Αντίθετα, η Επιτροπή δεν εξετάζει τη βασιμότητα της κατηγορίας κατά του βουλευτή. Μετά την υποβολή της έκθεσης της Επιτροπής, το αίτημα περί άρσης της ασυλίας εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής, η οποία αποφαινεται επ' αυτού με ανάταση του χεριού ή έγερση, ενώ μυστική ψηφοφορία διεξάγεται μόνο εφόσον το ζητήσει ο Πρόεδρος της Βουλής ή ο Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στην οποία ανήκει ο βουλευτής του οποίου ζητείται η άρση της ασυλίας⁵.

Δυστυχώς, η μέχρι σήμερα κοινοβουλευτική πρακτική αποδεικνύει ότι η Βουλή σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις έχει δεχθεί να άρει την ασυλία βουλευτή, προκειμένου να καταστεί εφικτή η δίωξή του για τα αδικήματα που φέρεται να έχει τελέσει. Ειδικότερα, από το 1975 μέχρι το 2005, δηλαδή σε διάστημα τριάντα ετών, και επί χιλίων περίπου υποβληθέντων αιτημάτων για την άρση της ασυλίας βουλευτών, μόνο πέντε εξ αυτών έγιναν δεκτά και οδήγησαν στη χορήγηση άδειας δίωξης⁶. Σε αυτό το πλαίσιο της κακώς εννοούμενης «βουλευτικής συναδελφικής αλληλεγγύης» απερρίφθησαν αιτήματα για την άρση της ασυλίας

5. Ο κανόνας της φανεράς ψηφοφορίας καθιερώθηκε με την τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής του έτους 2003, ενώ η προηγούμενη διατύπωση απαιτούσε μυστική ψηφοφορία.

6. Επρόκειτο, ειδικότερα, για τους βουλευτές Γ. Παναγιωτόπουλο, ο οποίος το 1984 είχε κατηγορηθεί για παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος, Αλ. Ακριβάκη το 1990 για το σκάνδαλο Κοσκωτά, Ελ. Παπανικολάου το 1992 για δικηγορικό χειρισμό υπόθεσης σχετικά με ναρκωτικά, Β. Γιοβανούδα το 1998 για ξυλοδαρμό και Κ. Καραμηνά το 1998 για πρόκληση θανατηφόρου τροχαίου ατυχήματος. Βλ., σχετικά, το δημοσίευμα της εφημερίδας «Το ΒΗΜΑ» της 14^{ης} Φεβρουαρίου 2010, σελ. Α 13.

βουλευτών που κατηγορούνταν, μεταξύ άλλων, για πρόκληση τροχαίων ατυχημάτων και λοιπές παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, για ψευδορκία, πλαστογραφία, έκδοση ακάλυπτων επιταγών, μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, μέχρι και παράνομη είσοδο σε αγωνιστικό χώρο και διακοπή ποδοσφαιρικού αγώνα!

Η πρακτική αυτή των μελών τόσο του ελληνικού κοινοβουλίου, όσο και των κοινοβουλίων άλλων κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όπου υπάρχουν παρόμοιες διατάξεις για την προστασία των βουλευτών⁷, ετέθη πρόσφατα στο στόχαστρο της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο πλαίσιο της εξέτασης προσφυγών για παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ περί κατοχύρωσης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Το θέμα που απασχόλησε το Δικαστήριο του Στρασβούργου είναι αν η άρνηση χορήγησης άδειας από το κοινοβούλιο για την ποινική δίωξη ενός βουλευτή, παραβιάζει το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη του προσώπου που κίνησε τη σχετική διαδικασία δίωξης (πχ. του εγκαλούντος ή του μηνυτή), εφόσον αυτό παρίσταται στη σχετική δίκη ως πολιτική αγωγή, διεκδικώντας χρηματική ικανοποίηση.

Το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ εγγυάται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, του οποίου ειδικότερη έκφραση αποτελεί το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Σύμφωνα με τη θεμελιώδη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Golder κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1975⁸, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως ένα δικαστήριο αποφασίσει για κάθε αμφισβήτηση επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως. Το δικαίωμα πρόσβασης δεν κατοχυρώνεται *expressis verbis* στο κείμενο της Σύμβασης, αλλά προκύπτει από τη δημιουργική ερμηνεία της παρ. 1 του άρθρου 6 από το ΕΔΑΔ: Αφού κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί από ένα δικαστήριο, αυτό προϋποθέτει ότι το πρόσωπο μπορεί να έχει πρόσβαση στο δικαστήριο⁹. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο του Στρασβούργου δέχθηκε ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ το δικαίωμα ενός προσώπου να ζητήσει την ποινική δίωξη και καταδίκη ενός τρίτου προσώπου, μόνο εφόσον αυτό συνοδεύεται από την παράλληλη έγερση αιτήματος για χρηματική αποζημίωση (όπως η πολιτική αγωγή) ή

7. Σχετικά με την προστασία των βουλευτών, βλ. PIERRE CORNILLON, *Les parlementaires, gardiens des droits de l'homme et leur nécessaire protection*, in «Les droits de l'homme à l'aube du XXIe siècle. Liber Amicorum Karel Vasak», εκδ. Bruylant, Bruxelles 1999, σελ. 145 επ.

8. Série A, n° 18.

9. Βλ., σχετικά, J. L. CHARRIER, *Code de la Convention européenne des Droits de l'Homme*, Litec, 2000, σελ. 103 και JEAN-MARIE COULON / MARIE-ANNE FRISON - ROCHE, «*Le droit d'accès à la justice*», in REMY CABRILLAC / MARIE-ANNE FRISON - ROCHE / THIERRY REVET (dir.), *Libertés et droits fondamentaux*, 6ème éd., Dalloz, 2000, σελ. 387.

άλλου είδους αποκατάσταση ενός δικαιώματος αστικής φύσεως¹⁰. Με αυτόν τον τρόπο, το ΕΔΑΔ έκρινε εαυτόν αρμόδιο και δέχθηκε να ερευνήσει επί της ουσίας προσφυγές που αφορούσαν παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης, λόγω της αδυναμίας ποινικής δίωξης βουλευτών που καλύπτονταν από ασυλία, οι οποίες συνοδεύονταν και από αίτημα αποζημίωσης του προσφεύγοντος.

Η πρώτη περίπτωση που το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ασχολήθηκε με το ζήτημα της παραβίασης του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη από τον τρόπο εφαρμογής και λειτουργίας του θεσμού της βουλευτικής ασυλίας, ήταν οι υποθέσεις *Cordova κατά Ιταλίας*¹¹. Στην υπόθεση αυτή, ο προσφεύγων, εισαγγελικός λειτουργός, επεδίωξε την ποινική δίωξη και τη συνακόλουθη καταδίκη σε αποζημίωση του πρώην Προέδρου της Ιταλικής Δημοκρατίας Francesco Cossiga, λόγω προσβολής της φήμης και εν γένει της προσωπικότητάς του από τη συμπεριφορά του τελευταίου, πλην όμως η προσπάθεια του αυτή προσέκρουσε στη βουλευτική ασυλία που απολάμβανε ο πρώην Πρόεδρος της Ιταλικής Δημοκρατίας και τότε βουλευτής, δυνάμει του άρθρου 68 του ιταλικού Συντάγματος¹².

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου επανέλαβε την πάγια νομολογία του, σύμφωνα με την οποία το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο δεν είναι απόλυτο αλλά επιδέχεται περιορισμούς, οι οποίοι, όμως, δεν μπορούν να θίγουν την ουσία και τον πυρήνα του δικαιώματος. Εξάλλου, οι περιορισμοί αυτοί συμβιβάζονται με το άρθρο 6 της Σύμβασης μόνο εφόσον επιδιώκουν έναν θεμιτό στόχο και εφόσον υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον επιδιωκόμενο σκοπό¹³. Εξετάζοντας την πρώτη προϋπόθεση, το

10. Αυτό σημαίνει ότι δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 6 της Σύμβασης και δεν αναγνωρίζεται καθεαυτό το δικαίωμα ενός προσώπου να ζητήσει την ποινική δίωξη ενός άλλου προσώπου.

11. Προσφυγές υπ. αριθμ. 40877/98 και 45649/99 και απόφαση της 30^{ης} Ιανουαρίου 2003.

12. Βλ. λεπτομέρειες, σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά των δύο υποθέσεων, σε Κ. ΜΠΕΗΣ, *Η βουλευτική ασυλία υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Δίκη 37 (2006), σελ. 40 επ.

13. Εφαρμόζοντας τα ίδια κριτήρια, το Δικαστήριο του Στρασβούργου είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο θεσμός της ασυλίας που προβλέπει η έννομη τάξη ορισμένων κρατών, σε όφελος των αλλοδαπών κρατών ή των διεθνών οργανισμών, δεν παραβιάζει το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Έτσι, στις αποφάσεις *Al Adsani κατά Ηνωμένου Βασιλείου* της 21^{ης} Νοεμβρίου 2001 και *McElhinney κατά Ιρλανδίας* της 21^{ης} Νοεμβρίου 2001, κρίθηκε ότι η ασυλία των κρατών επιδιώκει θεμιτό σκοπό, καθώς αποβλέπει στο να ευνοήσει τις καλές σχέσεις μεταξύ των κρατών και τον αμοιβαίο σεβασμό της κυριαρχίας και της ακεραιότητάς τους, ενώ παράλληλα η ασυλία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δυσανάλογος περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη, καθώς αντανακλά γενικούς παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Βλ., σχετικά, SEBASTIEN VAN DROOGHENBROECK, *La Convention européenne des Droits de l'Homme. Trois années de juris-*

ΕΔΑΔ έκρινε ότι ο θεσμός της βουλευτικής ασυλίας αποτελεί μια μακρόχρονη πρακτική που αποβλέπει στην εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης των βουλευτών και στην αποτροπή διώξεων που δυσχεραίνουν την εν γένει κοινοβουλευτική λειτουργία. Εν όψει αυτών των δεδομένων, ο επιδιωκόμενος στόχος κρίνεται ως θεμιτός, και, άρα, σε αυτό το σημείο, δεν συντρέχει περίπτωση παραβίασης του άρθρου 6 της Σύμβασης¹⁴.

Σε ό,τι αφορά το θέμα της αναλογικότητας, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι όταν ένα κράτος αναγνωρίζει ασυλία στους βουλευτές, είναι δυνατόν να θιγεί η προστασία ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Εξάλλου, αν η υιοθέτηση από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ενός συστήματος για την εξασφάλιση ασυλίας στους βουλευτές του οδηγούσε σε απαλλαγή του Κράτους από κάθε ευθύνη του έναντι της Σύμβασης στο συγκεκριμένο θέμα, αυτό θα ήταν αντίθετο προς το σκοπό και το αντικείμενο της Σύμβασης, η οποία έχει ως σκοπό την προστασία δικαιωμάτων συγκεκριμένων και πραγματικών και όχι θεωρητικών ή κενών ουσιαστικού περιεχομένου. Κατά συνέπεια, ο σεβασμός της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να εκτιμηθεί ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της εκάστοτε επίδικης περίπτωσης και δεν μπορεί να υποστηριχθεί, γενικά, ότι η βουλευτική ασυλία αποτελεί δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Έτσι, στην απόφαση *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2002, είχε κριθεί ότι η βουλευτική ασυλία που καλύπτει μόνο τους διαλόγους και τις εκφράσεις που διατυπώθηκαν στα πλαίσια των κοινοβουλευτικών συνεδριάσεων, είναι συμβατή με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Αντίθετα, όταν οι κρίσιμες πράξεις και εκφράσεις δεν συνδέονται άμεσα με την κοινοβουλευτική δραστηριότητα *stricto sensu*, η έννοια της αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον επιδιωκόμενο σκοπό πρέπει να ερμηνεύεται στενά¹⁵. Με αυτό το σκεπτικό, στην υπόθεση *Cordova* διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης, καθώς οι καλυπτόμενες από τη βουλευτική ασυλία του κυρίου Cossiga ενέργειες είχαν διαπραχθεί εκτός των ορίων της αμιγώς κοινοβουλευτικής δράσης του.

prudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme, 1999-2001, εκδ. Larcier, 2003, σελ. 82 και ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, *Ζητήματα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού και αλλοδαπού δημοσίου*, Ελληνική Δικαιοσύνη 44, 2003, σελ. 1540. Το ίδιο συμπέρασμα εξήχθη και στις αποφάσεις *Waite et Kennedy κατά Γερμανίας* και *Beer et Regan κατά Γερμανίας* της 18^{ης} Φεβρουαρίου 1999, αναφορικά με την ασυλία που απολαμβάνουν οι διεθνείς οργανισμοί.

14. Βλ. σχετικά και την απόφαση του ΕΔΑΔ *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2002 (προσφυγή 35373/97).

15. Βλ. και την απόφαση του ΕΔΑΔ *De Jorio κατά Ιταλίας* της 3^{ης} Ιουνίου 2004 (προσφυγή 73936/01).

Η νομολογία αυτή επαναλήφθηκε στην απόφαση *Τσαλκιτζής κατά Ελλάδος* της 16^{ης} Νοεμβρίου 2006 (προσφυγή 11801/04), όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέτασε τη συμβατότητα της κατ' άρθρο 62 του ελληνικού Συντάγματος βουλευτικής ασυλίας με το άρθρο 6 της Σύμβασης¹⁶. Στην απόφαση αυτή επιβεβαιώθηκε η προαναφερθείσα θέση του ΕΔΑΔ, σύμφωνα με την οποία ο θεσμός της βουλευτικής ασυλίας δεν παραβιάζει εξ ορισμού το άρθρο 6 της Σύμβασης¹⁷. Όταν, όμως, παρεμποδίζει την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη, θα πρέπει να ερευνηθεί αν οι καλυπτόμενες από την ασυλία πράξεις του βουλευτή συνδέονται με την εν στενή εννοία άσκηση των κοινοβουλευτικών του καθηκόντων, ώστε να διαπιστωθεί ο σεβασμός της αρχής της αναλογικότητας από το Συμβαλλόμενο Κράτος. Σε περίπτωση που οι επίδικες πράξεις δεν σχετίζονται με την κοινοβουλευτική δραστηριότητα του βουλευτή, η αδυναμία δίωξης του λόγω της ασυλίας, παραβιάζει το κατ' άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Με δεδομένο ότι, στην υπόθεση *Τσαλκιτζής κατά Ελλάδος*, οι πράξεις για τις οποίες είχε ζητηθεί η δίωξη του βουλευτή είχαν διαπραχθεί τρία χρόνια πριν από την ανακήρυξή του σε βουλευτή (με την τότε ιδιότητά του ως δημάρχου) και άρα δεν είχαν ουδεμία σχέση με την κοινοβουλευτική του δράση, διαπιστώθηκε ομόφωνα παραβίαση του άρθρου 6.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο του Στρασβούργου προχώρησε ένα βήμα παραπέρα, αποκρούοντας τον ισχυρισμό της ελληνικής Κυβέρνησης ότι η βουλευτική ασυλία έχει προσωρινό χαρακτήρα και δεν εμποδίζει την άσκηση ποινικής δίωξης μετά τη λήξη της βουλευτικής θητείας. Συγκεκριμένα, διαπίστωσε ότι το ελληνικό Σύνταγμα δεν προβλέπει κανένα περιορισμό ως προς την ανανέωση της βουλευτικής θητείας, με αποτέλεσμα να είναι πιθανή η οριστική αδυναμία του προσφεύγοντος να ζητήσει τη δίωξη του βουλευτή, εφόσον αυτός εξασφαλίζει διαρκώς την επανεκλογή του στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις.

Τέλος, στην πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου *Συγγελίδης κατά Ελλάδος* της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2010 (προσφυγή 24895/07), ο προσφεύγων παραπονέθηκε για παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ λόγω της αδυναμίας ποινικής δίωξης (στην οποία είχε δηλώσει παράσταση πολιτικής αγωγής για το συμβολικό ποσό των δέκα ευρώ) της βουλευτού τέως συζύγου του, για παραβίαση δικαστικών αποφάσεων σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας με το τέκνο τους.

16. Βλ. το κείμενο της απόφασης σε ΔτΑ Ν° 38/2008, σελ. 618. Βλ., επίσης, ΒΑΣ. ΣΑΡΑΝΤΗ, *Βουλευτική ασυλία versus δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Τσαλκιτζής κατά Ελλάδος*, ΔτΑ Ν° 38/2008, σελ. 609.

17. Βλ., σχετικά, και την απόφαση του ΕΔΑΔ *Kart κατά Τουρκίας* της 3^{ης} Δεκεμβρίου 2009 (προσφυγή 8917/05).

Το αίτημα για άρση της ασυλίας διαβιβάστηκε, σύμφωνα με το άρθρο 83 του Κανονισμού της Βουλής, στο ελληνικό Κοινοβούλιο, το οποίο, ύστερα και από τη σχετική έκθεση της Επιτροπής Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας, η οποία γνωμοδότησε αρνητικά επικαλούμενη γενικά το άρθρο 83 παρ. 3 του Κανονισμού, αρνήθηκε να άρει την ασυλία της βουλευτού και να επιτρέψει την ποινική διερεύνηση της υπόθεσης.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου τόνισε ότι η δυνατότητα ενός κράτους να εξαιρεί από την αρμοδιότητα των δικαστηρίων ολόκληρες κατηγορίες υποθέσεων αστικής φύσεως, ή να προσφέρει δικαστική ασυλία σε ορισμένες κατηγορίες προσώπων, αντίκειται τόσο στην αρχή της υπεροχής του δικαίου σε μια δημοκρατική κοινωνία, όσο και στις επιταγές του άρθρου 6 της Σύμβασης. Περαιτέρω, στην περίπτωση της βουλευτικής ασυλίας, πρέπει να ερευνάται ενδελεχώς η ύπαρξη στενής σχέσης ανάμεσα στις αποδιδόμενες στο βουλευτή ποινικώς ελέγξιμες πράξεις και στην κοινοβουλευτική του δραστηριότητα. Εφόσον διαπιστωθεί ανυπαρξία τέτοιας στενής σχέσης, πρέπει να υιοθετηθεί μια πολύ συσταλτική ερμηνεία της έννοιας της αναλογικότητας μεταξύ του χρησιμοποιούμενου μέσου και του επιδιωκόμενου σκοπού. Αυτό δε, προεχόντως διότι ο περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη προέρχεται από την απόφαση ενός αμιγώς πολιτικού οργάνου (του κοινοβουλίου)¹⁸.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κατέληξε στο θεμελιώδες συμπέρασμα ότι το άρθρο 62 του ελληνικού Συντάγματος, ερμηνευόμενο υπό το φως της παρ. 1 του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, επιτρέπει στο ελληνικό κοινοβούλιο να αρνηθεί την άρση της ασυλίας ενός βουλευτή, μόνο εφόσον οι αποδιδόμενες σε αυτόν πράξεις συνδέονται αναμφίβολα με την κοινοβουλευτική του δραστηριότητα. Στην επίδικη περίπτωση, οι πράξεις αυτές ουδόλως συνδέονταν με τη δράση της βουλευτού ως μέλους του κοινοβουλίου, ούτε και με την εν γένει λειτουργία και το κύρος του κοινοβουλίου, με αποτέλεσμα να διαπιστωθεί, με μειοψηφία του έλληνα *ad hoc* δικαστή, παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης. Περαιτέρω, καταδικάστηκε η πρακτική της Επιτροπής Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας, η οποία, προκειμένου να γνωμοδοτήσει κατά της άρσης της ασυλίας του βουλευτή, αρκέστηκε στην αόριστη επίκληση της διάταξης του άρθρου 83 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής, χωρίς να αιτιολογήσει τη θέση της αυτή, με αποτέλεσμα ο προσφεύγων να στερηθεί τη δυνατότητα να μάθει τους λόγους για τους οποίους απερρίφθη το αίτημα άρσης της ασυλίας.

18. Το οποίο, όπως προφανώς υπονοούν οι δικαστές του Στρασβούργου, δεν παρέχει τις απαιτούμενες από το άρθρο 6 της Σύμβασης εγγυήσεις για δίκαιη δίκη (ανεξαρτησία, αμεροληψία, δημοσιότητα κλπ.).

Εν όψει της ανωτέρω, πάγιας πλέον, νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι η διάταξη του άρθρου 62 του ελληνικού Συντάγματος, όπως και οι παρεμφερείς διατάξεις άλλων ευρωπαϊκών συνταγματικών κειμένων, δεν θεωρείται καθεαυτή ως αντίθετη προς το άρθρο 6 της Σύμβασης. Το ΕΔΑΔ δέχεται, κατ' αρχήν, τη συμβατότητα του κατ' άρθρο 62 του Συντάγματος ακαταδίωκτου με τις διατάξεις της Σύμβασης και περιορίζεται σε μια περιπτώσιολογική προσέγγιση, με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας¹⁹. Αυτό που καταδικάζεται είναι η πρακτική του ελληνικού κοινοβουλίου να απορρίπτει συλλήβδην όλα τα αιτήματα περί άρσης της ασυλίας βουλευτών, ανεξαρτήτως του αν οι αποδιδόμενες σε αυτούς πράξεις σχετίζονται με την άσκηση των αμιγώς κοινοβουλευτικών τους καθηκόντων. Με άλλα λόγια, το άρθρο 6 της Σύμβασης επιτάσσει όπως η Βουλή, σε κάθε συγκεκριμένο αίτημα περί άρσης της ασυλίας ενός μέλους της, εξετάζει την ύπαρξη συνάφειας μεταξύ των καταγγελλόμενων πράξεων και των κοινοβουλευτικών καθηκόντων και αποφαινεται αιτιολογημένα υπέρ της μη άρσης της ασυλίας του βουλευτή μόνο εφόσον διαπιστώνεται τέτοια πρόδηλη συνάφεια.

Έτσι, βέβαια, ο τελευταίος λόγος ανήκει και πάλι στη Βουλή και επαφίεται στην ευθυκρισία και στη συνείδηση των μελών της η ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της συνταγματικής διάταξης, κάτι που σίγουρα θα προκαλέσει εκ νέου τη δυσπιστία των δικαστών του Στρασβούργου, αφού πρόκειται για ένα αμιγώς πολιτικό όργανο. Κατά συνέπεια, ενδεχομένως θα ήταν χρήσιμη μια αναθεώρηση του άρθρου 62 του Συντάγματος, ώστε να αποτυπωθούν ρητά στο συνταγματικό κείμενο οι προϋποθέσεις για τη μη άρση της ασυλίας των βουλευτών, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, και να περιορισθεί το ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας των βουλευτών που επιτρέπει σήμερα η γραμματική διατύπωση του άρθρου.

Βέβαια, με αυτόν τον τρόπο, ουσιαστικά θα καταλήξουμε σε εξομοίωση του κατ' άρθρο 61 του Συντάγματος ανεύθυνου του βουλευτή με το κατ' άρθρο 62 ακαταδίωκτο, το οποίο θα περιοριστεί αποκλειστικά στις ποινικώς κολάσιμες πράξεις του βουλευτή που σχετίζονται με την άσκηση των κοινοβουλευτικών καθηκόντων του, ενώ μέχρι σήμερα η γραμματική του διατύπωση καταλείπει σαφώς ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, το οποίο καταλαμβάνει όλα τα εγκλήματα, πλην των αυτόφωρων κακουργημάτων.

Περαιτέρω, είναι αυτονόητο ότι χρήζει άμεσης τροποποίησης το άρθρο 83 του Κανονισμού της Βουλής, καθώς ορισμένες εκ των παραμέτρων που, σύμφω-

19. Π. ΚΑΠΟΤΑΣ, *Βουλευτική ασυλία: Δημοκρατική επιταγή ή αναγκαίο κακό; Σχόλιο στην απόφαση του ΕΔΑΔ Τσαλκίτζης κατά Ελλάδος*, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, 2007, τεύχος 1, σελ. 26.

να με το άρθρο αυτό, οφείλει να εξετάσει η αρμόδια Επιτροπή Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας, προκειμένου να συντάξει την έκθεσή της για την άρση της ασυλίας προς την Ολομέλεια (πχ. αν η δίωξη υποκρύπτει πολιτική σκοπιμότητα), ουδόλως συμβιβάζονται με τα πορίσματα της νομολογίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου²⁰.

Ολοκληρώνοντας, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την άποψη ότι η νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου αποτυπώνει και την πραγματική βούληση του έλληνα συντακτικού νομοθέτη, ο οποίος, θεσπίζοντας το θεσμό της βουλευτικής ασυλίας, απέβλεπε στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας του βουλευτή, στην ακώλυτη άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων και στην προστασία του βουλευτή από αυθαίρετες και εκβιαστικές διώξεις, υποκρύπτουσες πολιτικό δόλο. Είναι προφανές ότι ο σκοπός αυτός ουδόλως εξυπηρετείται από τον στρεβλό τρόπο σημερινής εφαρμογής της συνταγματικής διάταξης από τους εκπροσώπους του λαού, ο οποίος καταλήγει σε πλήρη αδυναμία δίωξης των βουλευτών, ακόμα και για ήσσονος σημασίας υποθέσεις, όπως τροχαίες παραβάσεις. Εν προκειμένω, δηλαδή, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου συμβαδίζει απόλυτα με το κοινό περί δικαίου αίσθημα, το οποίο απαιτεί την εκλογίκευση των προνομίων που απολαμβάνει ο πολιτικός κόσμος της χώρας εν γένει, προς την κατεύθυνση της εξίσωσής τους προς τους πολίτες, και την πλήρη αναμόρφωση θεσμών όπως η βουλευτική ασυλία και οι διατάξεις περί ποινικής ευθύνης των Υπουργών.

Ιωάννης Π. Παραράς

20. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με πρόσφατες δηλώσεις του Προέδρου της Βουλής, η τροποποίηση του συγκεκριμένου άρθρου αποτελεί άμεση προτεραιότητα και φαίνεται να κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς η βουλευτική ασυλία θα διατηρείται μόνο για πράξεις που έχουν σχέση με την άσκηση της βουλευτικής ιδιότητας. Βλ., σχετικά, στο www.in.gr το άρθρο της 14.4.2010 με τίτλο «Τέλος στην ασυλία των βουλευτών, με τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής».